

U. 5-minutine kõne keskkonnakonverentsile

Mind paluti siia rääkima oma lõputööst, mille kirjutasin sel kevadel Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas bakalaureuse astme lõpetamiseks. Valisin müra teema, sest puutusin Tartusse õppima kolides kokku paari olukorraga, mille puhul mind hakkas seaduse sõna huvitama. Elasin alguses järgemööda kahes ühiselamus, millest ühe all tegutses ööklubi, mille hääled kostusid läbi kaheksa korruse ja minu padja, ning teise all söögikoht, mis muutus õhtuti süntesaatori ja šlaagri pärusmaaks. On võimalik, et kumbki koht tekitas müra lubatu piires, kuid see ei muuda tõsiasja, et need helid häirisid minu und. Sellest johtus ka minu huvi kirjeldatud olukorra õigusliku lahtimõtestamise vastu.

Müra, mis tahes kujul, on juba olemuselt häiriv. Häiriv võib olla ka müra, mis on seaduse järgi lubatud. Kehtivate normtasemetega piirsesse jääva müra tekitajale ei saa Terviseamet kui riikliku järelevalve organ ettekirjutust teha. See-eest kohalikul omavalitsusel kui kohaliku elu küsimuste korraldajal ja otsustajal leidub võimalusi kaubandustegevuse mõjutamiseks. Kaubandustegevuse seaduse järgi on KOV õigus ettevõtte registreering osaliselt või täielikult tühistada, kui see *võib* kahjustada läheduses elavate inimeste huve. Mis need huvid on?

Tallinna avaliku korra eeskirjas on sellise huvina sätestatud rahu. Samuti Pärnu, Narva ja Rakvere avaliku korra eeskirjades. Kuid õigustatud huve leiame ka põhiseadusest. Põhiseaduse § 26 (igapähele on õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel) ja selle erisäte 33 (kodu on puutumatu) on sätestatud EIÕK art 8 põhjal. Riigikohus pole nimetatud põhiseaduse sätteid põhjalikult tõlgendanud, see-eest Euroopa Inimõiguste Kohus on artiklit 8 väga mitmes lahendis analüüsinud.

Lahendis López-Ostra vs Hispaania leidis kohus, et keskkonnareostus võib eraelu puutumatus rikkuda ka selleta, et tervis oleks ohus. Kohus leidis ka seda, et riik on teoreetiliselt vastutav tehasest lähtunud reostuse eest, kuna tehas tegutses kohaliku omavalitsuse tegevusloa alusel.

Teises lahendis, Moreno-Gomez vs Hispaania, märkis kohus, et kodu on füüsiliselt määratletud koht, kus era- ja perekonnavalgu areneb. Austada ei tule üksnes kodu kui füüsilist kohta, vaid ka inimese võimalust seda kohta vaikselt nautida. Kohus rõhutas, et konventsiooni sätete eesmärk on tagada „praktilised ja efektiivsed, mitte teoreetilised või näilised“ õigused. See tähendab, et probleem on lahendatud siis, kui inimene saab taas oma kodu vaikselt nautida.

Lahendis Hatton ja teised vs Suurbritannia leidis kohus, et riigil on positiivne kohustus mõistlike ja kohaste meetmetega inimeste õiguste eest seista ning luua võistlevate huvide vahel õiglane tasakaal.

Riigi vastutuse koha pealt on eriti oluline, et riik ei pea olema otseselt vastutav negatiivsete keskkonnamõjude tekkimise eest, selleks et õigust kodu ja eraelu austamisele oleks rikutud. Piisab sellest, kui kohalik omavalitsus on andnud loa saasteallika tegutsemiseks. Ja riigi positiivne kohustus on tagada tegelike, mitte teoreetiliste õiguste tagamine. See tähendab, et riik peab probleemi lahendama ja mitte lihtsalt paberil.

Põhiseaduse §§ 26 ja 33 olemuslik eesmärk on tagada eraelu minimaalsete häiretega kulgemine ja, nagu sätestab põhiseaduse § 11 lause 2, piiratud õiguste ja vabaduste olemust ei tohi moonutada. Minimaalne ei tähenda, et sekkumisi ei tohi esineda, vaid et selleks peab olema ülekaalukas põhjus. Põhiseaduse kommentaarides seisab: isikul on õigus loota, et riik ja kohalik omavalitsus võtavad meetmeid, mis muudavad minimaalseks keskkonnanõuastest ja müra tingitud elukvaliteedi languse.

Seega kaitstav hüve on õigus minimaalsete sekkumistega eraelu kulgemisele. Siinjuures meenutage näidet kahe üliõpilaselamu all tegutsevatest lõbustusasutustest – ettevõtjate huvi ja neist lähtuv müra peab üles kaaluma majatäie inimeste vajaduse rahule oma kodus. Meenutan, et tuginedes Lopez-Ostra lahendile on riik teoreetiliselt vastutav müra eest, kuna on väljastanud lõbustusasutustele tegevusloa.

Riigikohus on kaheldamatult sarnast olukorda kommenteerinud lahendis 3-3-1-62-03: „Riigikohus ei pea võimalikuks kahelda, et kaupluse rajamine korterelamusse võib riivata maaelanike õigust eraelu puutumatusse. Kaupluse tegevus toob paratamatult kaasa kahjulikke mõjutusi (näiteks müra, /.../ privaatsuse vähenemine, /.../).“.

Mõistagi tuleb arvestada ka ettevõtjate huvidega, ent põhiseaduse kommentaaride järgi piisab ettevõtlusvabaduse piiramiseks igast mõistlikust põhjusest, mis johtub teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse vajadusest, on kaalukas ja õiguspärane.

Igatahes, kui pöörduda müraprobleemiga kohaliku omavalitsuse poole, ei tohi KOV kaebuse uurimist Terviseametile viidates tegevusetult vältida. Sellise käitumise on Riigikohus lahendis Ain Sats Rakvere Linnavalitsuse vastu hukka mõistnud. Taoline tegevusetus on tinglikult võrreldav mõne nädala taguse juhtumiga, kus mere kohal SOS-raketti märganud mees helistas

hädaabinumbrile 112, kust tal soovitati avalikule infotelefonile helistada ning merevalvekeskuse numbrit küsida.

Kohalik omavalitsus on kohalike elu küsimuste korraldaja ja lahendaja ning kohaliku omavalitsuse kohustuseks on võimalikele probleemidele lahendused leida. Müra puhul seisneb see peasjalikult huvide kaalumises. Tasakaalustamine tähendab ühest küljest KOV kohustust esitada ettevõtlusele tingimused, mida järgides ei saaks kahjustada läheduses elavad inimesed, ja teisalt seisneb see võimaliku rikkumise väljaselgitamises. Ja sealjuures ei tohiks hinnangu andmisel tugineda ainult mõõtmistulemustele, vaid arvestada saasteallika tegevuse vajalikkust, mõistlikkust ning võimalikke alternatiive selle asukohale.

Kui müra piirnormide ületamist on võimalik fikseerida mõõtmistulemuste näol, siis piirnormidesse jääva müra mõju hindamine on probleemne. Ilmselgelt poleks näiteks ühiselamute näite puhul piisavalt kaalu ühe häiritud tudengi kaebusest linnavalitsusele, ent kui häiriva müra üle kurdetakse ka teiste majaanike poolt, siis on linnavalitsusel väga raske väita, et kuna müra jääb mõõtmistulemustelt lubatu piiridesse, siis lõbustusasutustest lähtuv müra tuleb ära kannatada või mujale kolida. See läheks täielikult vastuollu kaitstava hüve eesmärgi tagamisega, milleks riigil ja kohalikel omavalitsustel on kohustus. Probleem on lahendatud, kui üliõpilaselamu elanikele on tagatud võimalus kodu vaikselt nautida.

Seega kokkuvõtlikult: talumiskohustuse hägusa piiri konkureerivate huvide vahel peab seadma kohalik omavalitsus kui kohaliku elu korraldaja, kus piisavalt põhjendust leidnud huvi korral ja võimaliku põhiõiguste riive tunnistamisel tuleb kohalikul omavalitsusel põhiõiguste tagamiseks praktilisi ja efektiivseid samme astuda, mis ulatuvad ettevõtte registreeringu täieliku kustutamiseni.